

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/2013 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (tupakkatuote)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 8 päivänä maaliskuuta 2013 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (tupakkatuote) (U 6/2013 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Meri Paavola, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Liisa Huhtala, työ- ja elinkeinoministeriö
- rikostorjuntapäällikkö Esko Hirvonen, Tullihallitus

- lakimies Minna Aalto-Setälä, Keskuskauppa-kamari
- kaupallinen manageri Toivo Savolainen, R-kioski Oy
- asiantuntija Riikka Tähtivuori, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lakimies Janne Koivisto, Päivittäistavara-kauppa ry
- hallituksen jäsen Åsa Krook, Suomen teollisoikeudellinen yhdistys ry
- pääsihteeri Marja-Leena Mansala, IPR University Center — Immateriaalioikeusinstituutti.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- ulkoasiainministeriö
- valtiovarainministeriö
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus / Ålands landskapsregering.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Direktiivin uudistamisen tavoitteena on parantaa sisämarkkinoiden toimintaa siten, että samalla varmistetaan terveyden suojelun korkea taso. Ehdotuksella pyritään erityisesti 1) päivittämään nykyisellä direktiivillä jo yhdenmukaistettuja aloja, 2) laajentamaan tupakkatuotedirektiivin soveltamisalaa sekä 3) varmistamaan, ettei

direktiivin säännöksiä kierretä saattamalla markkinoille tuotteita, jotka eivät ole tupakkatuotedirektiivin mukaisia. Lisäksi varmistetaan tupakoinnin torjuntaa koskevasta WHO:n puitesopimuksesta (Framework Convention on Tobacco Control, FCTC) johtuvien velvoitteiden yhdenmukainen täytäntöönpano ja lähestymistapa.

Ainesosista ja päästöistä ilmoittamista varten otetaan käyttöön sähköinen ilmoitusmalli. Selkaiset savukkeet, kääretupakka ja savuttomat tupakkatuotteet, joissa on jokin tunnusomainen maku, kielletään.

Savukepakkauksissa ja kääretupakan pakkauksissa on oltava tekstivaroitusten lisäksi myös kuvavaroitus. Varoitusten pitää kattaa 75 prosenttia pakkauksen etu- ja takapinnasta. Savuttomissa tupakkatuotteissa on oltava terveystavaroitus pakkauksen suurimmilla pinnoilla. Savukeaskeissa tulee olla vähintään 20 savuketta. Savukepakkauksien on oltava suorakulmaisen särmion muotoisia. Ohuet savukkeet kielletään.

EU:n laajuinen tupakkatuotteiden pakkausten paikannus- ja jäljitysjärjestelmä otetaan käyttöön koko toimitusketjuun (vähittäismyynti pois luettuna) laittoman kaupan estämiseksi.

Suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa (nuuskaa) koskeva kielto säilyy ennallaan.

Internet-myyjien on tehtävä ilmoitus ja otettava käyttöön iänvarmistusmekanismi sen varmistamiseksi, ettei tupakkatuotteita myydä alaikäisille.

Markkinoille aiotuista uusista tupakkatuoteryhmistä on toimitettava etukäteen tietoa ja tutkimuksia viranomaisille, ja niiden on täytettävä direktiivissä säädetyt vaatimukset.

Nikotiinia sisältäviä tuotteita (esim. sähkösavukkeet), joiden nikotiinipitoisuus on alle

tietyt rajat, saa saattaa markkinoille. Tämän rajan ylittävät tuotteet sallitaan vain, jos ne on hyväksytty lääkkeiksi, kuten nikotiinikorvaushoidot. Poltettaviksi tarkoitetuissa kasviperäisissä tuotteissa (yrttisavukkeet) on oltava terveystavaroitus.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tupakkatuotedirektiiviehdotusta tarpeellisenä ja kannatettavana. Sekä sisämarkkinoiden toiminnan että terveystavoitteiden kannalta on tärkeää, että tupakkatuotedirektiivi päivitetään nykytilannetta vastaavaksi. Valtioneuvosto pitää hyvänä sitä, että ehdotuksen soveltamisalaa on laajennettu muuttuneita markkinaolosuhteita vastaavaksi. Direktiiviehdotus parantaa sisämarkkinoiden toimivuutta sekä samalla edistää kansanterveyttä ja suojelee kuluttajia.

Valtioneuvosto esittää direktiiviehdotukseen muutoksia ja tarkennuksia, jotka on esitelty tarkemmin valtioneuvoston kirjelmässä.

Valtioneuvosto viittaa lopuksi direktiiviehdotuksessa olevaan mainintaan, että tupakkatuotteet eivät ole tavallisia hyödykkeitä. Kansallisen tupakkalakinsa mukaisesti valtioneuvosto ehdottaakin, että myös direktiivin tavoitteeksi asetetaan tupakkatuotteiden käytön loppuminen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talousvaliokunta pitää tupakkatuotedirektiivin uudistamisen tavoitteita kannatettavina. Tässä lausunnossaan talousvaliokunta kiinnittää huomiota toimialansa mukaisesti erityisesti aineettomien oikeuksien suojaan sekä niihin vaikutuksiin, joita direktiivin muutoksella on vähittäiskaupan toimialaan. Tupakkatuotteiden käytöllä on merkittävä vaikutus kansanterveyteen, mikä vuoksi talousvaliokunta on pitänyt esillä myös näkökohtia, jotka liittyvät tupakkatuotteiden terveystavaroitukseen.

Pakkausmerkintöjä koskeva sääntely. Valiokunta ei pidä itse direktiiviehdotuksen vaatimuksia kohtuuttomina. Sen sijaan valiokunta ei kannata valtioneuvoston kannassa esitettyä Suomen neuvottelutavoitetta, jonka mukaan tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksissa ei saisi olla tuotemerkkejä esillä lainkaan. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että aineettomien oikeuksien suojaan, tavaramerkin haltijan oikeudet mukaan lukien, ei ole valtioneuvoston kirjelmässä kiinnitetty lainkaan huomiota. Toimiva tavaramerkkijärjestelmä turvaa paitsi merkin haltijan kaupallisia intressejä myös ku-

luttajan asemaa. Kuluttajalla tulee olla mahdollisuus tunnistaa markkinoilla olevat tuotteet ja siten yhdistää tuote ja sen valmistaja aikaisempiin kokemuksiinsa tuotteen ominaisuuksista. Geneeristen vähittäismyyntipakkausten voidaan arvioida helpottavan tupakkatuotteiden värentämistä, mikä osaltaan heikentää kuluttajan asemaa.

Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan valtioneuvoston esittämä ehdotus tuotemerkittömistä jälleenmyyntipakkauksista saattaa olla WTO:n (Maailman kauppajärjestön) TRIPS-sopimuksen (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) vastainen ja saattaa siten kohdata kritiikkiä niiltä osin myös EU:n jäsenmailta. Australiassa tuotemerkkejä sisältämättömiä tupakkapakkauksia koskeva laki on tullut voimaan 1.12.2012. Kyseisen lain yhdenmukaisuuden selvittäminen WTO-sopimusten kanssa on tällä hetkellä vielä kesken: WTO:n riitojenratkaisuelin perusti 28.9.2012 paneelin, joka selvittää, rikkooko edellä mainittu laki muun muassa TRIPS-sopimuksen artikloja. Paneeli ei ole vielä aloittanut työtään, mutta sen tuloksesta odotetaan tärkeää ennakkopäätöstä.

Itämeren laivaliikenne. Asiantuntijakuulemisissa on tullut esille direktiiviehdotuksen vaikutus Itämerellä liikennöivien alusten kilpailuasemaan. Ruotsin lipun alla liikennöivät alukset voisivat jatkossakin edelleen myydä purutupakkaa, kun sitä vastoin muualle EU:hun rekisteröityneillä aluksilla tämä ei olisi mahdollista. Talousvaliokunta toteaa, että havainto epätasapainoisesta kilpailuasetelmasta on sinänsä oikea, mutta tilanne on samalla täysin kansainvälisen merenkulun sääntöjen mukainen. Aluksella sovelletaan sen lippuvaltion lainsäädäntöä. Tämä sääntö koskee aluksen kaikkea toimintaa. Tupakkatuotteiden osalta Ruotsin lainsäädäntö poikkeaa muualla EU:ssa sovellettavasta lainsäädännöstä. Viitaten Ruotsin poikkeukselliseen asemaan valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että Ruotsin aluevesillä sovellettaisiin

Ruotsin lainsäädäntöä myös muualle kuin Ruotsiin rekisteröidyillä aluksilla. Sisämarkkinoiden kehittymisen kannalta olisi luonnollisesti toivottavaa, että sääntely jäsenvaltioissa olisi yhdenmukaista myös tupakkatuotteiden osalta.

Mentolisavukkeiden kieltö. Direktiiviehdotuksen mukaan sellaiset savukkeet, kääretupakka ja savuttomat tupakkatuotteet, joissa on jokin tunnusomainen maku (esimerkiksi mentoli), kiellettäisiin. Sääntelyn tavoitteena on näin vähentää tupakoinnin houkuttelevuutta erityisesti nuorison keskuudessa, koska on tunnettua, että juuri mentolisavukkeet ovat usein se tupakkatuote, jolla nuoret henkilöt aloittavat. Direktiiviehdotuksen tavoite on tältäkin osin kannatettava, mutta valiokunnan saaman selvityksen mukaan näyttäisi olevan hyvin vaikea arvioida, mitä mentolin kieltämisestä tosiasiallisesti seuraisi. On hyvin vaikeaa osoittaa, missä määrin mentolia sisältävien savukkeiden kuluttajat siirtyisivät muihin savukkeisiin tai tupakkatuotteisiin, lailliseen matkustajatuontiin tai salakuljetettuihin tuotteisiin tai lopettaisivat tupakoinnin kokonaan tai eivät ehkä aloittaisi tupakointia ollenkaan. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että kiellon vaikutuksia seurataan ja tullin tarkastustoiminnan resursointi tosiasiallisesti vastaa uuden riskiarvion perusteella tehtävää työmäärää.

Vaikutukset päivittäistavarakaupan toimijoihin. Arviot mentolitupakan kiellon vaikutuksista päivittäistavarakaupan toimialaan, erityisesti kioskiyrittäjien toimintaan, ennustavat valtion verotulojen merkittävää vähentymistä sekä salakaupan kasvua. Talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan tupakkatuotteet eivät ole tavallisia kulutushyödykkeitä, vaan terveydelle erityisen haitallisia tuotteita, joita koskevassa kansallisessa lainsäädännössäkin on kirjattu tavoitteeksi niiden käytön loppuminen. Tämä lähtökohta asettaa kaiken tupakkatuotteita koskevan sääntelyn eri asemaan kuin muita päivittäistavarakauppojen tuotteita koskevan sääntelyn.

TaVL 8/2013 vp — U 6/2013 vp

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin huomautuksiin ja tarkennuksiin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 5 päivänä huhtikuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Mauri Pekkarinen /kesk	Jukka Kärnä /sd
vpj.	Marjo Matikainen-Kallström /kok	Eero Lehti /kok (osittain)
jäs.	Lars Erik Gästgivers /r	Paula Lehtomäki /kesk
	Harri Jaskari /kok	Päivi Lipponen /sd
	Johanna Karimäki /vihr (osittain)	Jari Myllykoski /vas
	Pia Kauma /kok	Sirpa Paatero /sd (osittain)
	Miapetra Kumpula-Natri /sd (osittain)	vjäs. Lauri Heikkilä /ps (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller.